

VÀI CẢM NHẬN TỪ MỘT SỐ HOẠT ĐỘNG CỦA BẢO TÀNG LORRAIN (NANCY, PHÁP)

NGUYỄN THỊ HUƠNG*

Bảo tàng Lorraine nằm ở Nancy, một thành phố nhỏ ở Tây Nam nước Pháp, cách Paris khoảng 500km. Bảo tàng bắt đầu hình thành vào những năm 50 của thế kỷ XX, trực thuộc Hội Khảo cổ học Lorraine, bao gồm một khu trưng bày lịch sử và nghệ thuật Lorraine từ thời tiền sử đến thế kỷ XX, một khu trưng bày nghệ thuật và truyền thống dân gian Lorraine từ cuối thế kỷ XVIII đến đầu thế kỷ XX và một số lâu đài, nhà thờ cổ được bảo tồn khá nguyên vẹn.

Đây là một trong những bảo tàng, theo chúng tôi, qua các phần trưng bày và việc tổ chức hoạt động tại kho hiện vật, phòng tu sửa và phục chế, phòng kỹ thuật, phòng tư liệu hiện vật, phòng thư viện, phòng xuất bản, phòng giáo dục, đã để lại nhiều ấn tượng tốt đẹp.

1. Về công tác bảo quản và đào tạo chuyên gia

Hiện vật là “linh hồn” của bảo tàng, nên công tác bảo quản luôn được chú trọng và nhận được sự đầu tư thích đáng.

Qua làm việc cùng bà Eléonore Krissel- chuyên gia bảo quản (restauratrice) của Bảo tàng, chúng tôi đã tìm hiểu được một số điều khá bổ ích về vấn đề này.

Ở Bảo tàng Lorraine, công tác bảo quản hiện vật do bà Eléonore Krissel chịu trách nhiệm. Công việc của bà là định kì thực hiện kiểm tra tình trạng kho, đánh giá tình trạng hiện vật và tiến hành công tác bảo quản, tu sửa hiện vật khi cần thiết. Trách nhiệm quản lý sưu tập hiện vật của bảo tàng thuộc về người phụ trách các bộ sưu tập (conservateur).

Phòng tư liệu hiện vật chịu trách nhiệm về các vấn đề liên quan đến hồ sơ.

Với một số lượng hiện vật khá lớn thuộc lĩnh vực mỹ thuật và nghệ thuật trang trí, việc sở hữu một chuyên gia bảo quản hiện vật nghệ thuật là điều cần thiết với Bảo tàng Lorraine. Việc thuê nhiều chuyên gia bảo quản, với họ, là rất lãng phí, vì thường phải trả lương cao trong khi công việc lại không có tính thường xuyên. Đó là lí do tại sao bà Eléonore Krissel- một chuyên gia về bảo quản tranh- là người duy nhất được thuê làm việc tại Bảo tàng này.

Eléonore Krissel cho biết, bảo quản tranh là chuyên ngành bà đã theo học 4 năm tại l'École nationale de patrimoine¹ (Trường Di sản quốc gia - một trong những cơ sở đào tạo có tiếng ở Pháp, nơi phần lớn học sinh của trường sau khi tốt nghiệp đều tìm được việc làm với mức thu nhập cao). Tìm hiểu thêm, chúng tôi được biết, hệ đào tạo đại học của Pháp không có Khoa Bảo tàng, cũng như không có trường đào tạo những người làm công tác bảo tàng như ở Việt Nam. Trong 4 năm học ở Trường Di sản quốc gia, bà Eléonore Krissel chỉ chuyên nghiên cứu về bảo quản tranh, chuyên sâu về tranh in.

Eléonore Krissel làm việc ở Bảo tàng Lorraine một nửa thời gian trong tháng, có thể là nửa ngày, hoặc cách tuần, hoặc nửa tháng, tùy vào yêu cầu của công việc. Nửa thời gian còn lại, bà đi làm ở một số bảo tàng khác.

Đối với công tác tu sửa hiện vật, bà chỉ chịu trách nhiệm tu sửa, bảo quản các bức tranh của Bảo tàng. Khi cần bảo quản hiện vật thuộc các chất liệu khác, bà sẽ thảo luận và đề xuất để Bảo tàng mời chuyên gia trong từng lĩnh vực có liên quan. Hiện

* Bảo tàng Dân tộc học Việt Nam

vật có thể được tu sửa tại Bảo tàng, hoặc được đưa đến một phòng ở bên ngoài Bảo tàng để thực hiện. Có một điểm chung là những chuyên gia này thường xuất thân từ Trường Di sản quốc gia và cũng làm việc theo chế độ bán thời gian.

2. Về công tác giáo dục

Được tham dự một buổi hướng dẫn học sinh tham quan tại Bảo tàng Lorraine, chúng tôi nhận thấy một số điểm đáng lưu ý trong công tác giáo dục của Bảo tàng này.

a) Thuyết minh viên

Bảo tàng không có nhân viên chuyên trách về thuyết minh cho khách tham quan. Họ giải thích rằng, thuyết minh viên là không cần thiết, do không phải tất cả khách tham quan đều cần đến.

Nếu muốn được thuyết minh, khách tham quan phải liên hệ trực tiếp với Bảo tàng hoặc một công ty du lịch nào đó trong thành phố để đăng ký trước (từ 5 đến 15 ngày). Phí thuyết minh tùy thuộc vào thời gian khách tham quan yêu cầu (1 giờ, 2 giờ, giới thiệu toàn bộ Bảo tàng hoặc chỉ về một chủ đề nào đó mà họ quan tâm).

Thuyết minh viên có thể là sinh viên ngành Lịch sử, trí thức đã nghỉ hưu hoặc những người am hiểu về lịch sử thành phố Nancy và vùng Lorraine. Để trở thành thuyết minh viên, họ phải trải qua một kỳ thi tuyển khắt khe của hãng du lịch thành phố Nancy (Agence de tourisme de Nancy). Vượt qua kỳ thi này, họ được nhận chứng chỉ và được mời đến thuyết minh tại các bảo tàng, di tích lịch sử, địa điểm du lịch khi có yêu cầu. Đa phần trong số họ có nghề nghiệp khác và thuyết minh chỉ được xem là nghề tay trái của họ.

Thường thì bảo tàng không thu hoặc thu được rất ít lợi nhuận từ việc phục vụ thuyết minh.

b) Đối tượng phục vụ của hoạt động giáo dục

Phòng Giáo dục của Bảo tàng chỉ dành riêng cho học sinh phổ thông, đón tiếp học sinh theo đoàn hoặc theo lớp.

Hằng năm, thành phố Nancy quy định mỗi học sinh được đến tham quan Bảo tàng một lần, theo chủ đề tự chọn (mỗi đoàn không quá 20 em). Có nhiều chủ đề tham quan khác nhau được Bảo tàng đưa ra để học sinh, phụ huynh và nhà trường cùng chọn lựa, như tìm hiểu về một ngành nghề (trồng lúa mạch, làm pho-mát, nghề gốm...), hay tìm hiểu về một danh nhân trong lịch sử của vùng Lorraine. Trong thời gian tham quan bảo tàng, người hướng

dẫn luôn đặt những câu hỏi có tính chất gợi mở cho học sinh. Sau khi tham quan, học sinh có thể tham gia vẽ tranh, làm bánh mì, làm các mô hình nhà, nặn tượng, chế tác các sản phẩm thủ công truyền thống... bằng nguyên liệu thạch cao.

Chi phí cho mỗi học sinh khi tham dự chương trình này do thành phố Nancy chi trả. Trước đây, khi Bảo tàng có tiền tài trợ, hoạt động giáo dục cho học sinh là hoạt động miễn phí và được triển khai tới tận các trường học. Hiện nay, để giữ gìn an toàn cho hiện vật và dụng cụ của phòng giáo dục, chương trình này chỉ còn tổ chức ở Bảo tàng. Những hiện vật không có số, không rõ nguồn gốc đều được chuyển thành hiện vật minh họa cho trẻ em ở phòng giáo dục để tăng thêm hứng thú cho trẻ.

Đôi khi, Bảo tàng cũng mời chuyên gia của các bảo tàng khác đến hướng dẫn học sinh vẽ tranh, nặn tượng...

c) Trở lại buổi thuyết minh đã đề cập đến ở trên

Đây là một hoạt động khá đặc biệt, dành cho khoảng 20 trẻ em chậm phát triển trí tuệ. Những cô bé, cậu bé này cũng được đến trường học và được các thầy cô đưa đến Bảo tàng như những học sinh bình thường khác. Buổi tham quan chỉ diễn ra ở phần trưng bày nghệ thuật và truyền thống dân gian, trong khoảng 30 phút.

Câu đầu tiên, người hướng dẫn hỏi bọn trẻ rằng, chúng có biết con người ăn gì để sống là chủ yếu không. Có rất nhiều câu trả lời khác nhau. Em thì nói ăn thịt, ăn cá, em thì nói uống sữa, ăn bánh mì... Cuối cùng, người hướng dẫn giải thích với bọn trẻ rằng, con người nhất thiết phải có bánh mì để sống và bánh mì được làm từ lúa mì. Sau đó, bà hát một bài dân ca vui nhộn của vùng Lorraine kể về việc trồng cấy lúa mì, rồi nói: hôm nay, chúng ta sẽ tìm hiểu xem bánh mì được làm ra như thế nào.

Đến mỗi phần trưng bày khác nhau có liên quan đến chủ đề đang hướng dẫn, người hướng dẫn lại đưa ra những câu hỏi phù hợp cho bọn trẻ, đồng thời gợi ý để chúng có thể trực tiếp quan sát các hiện vật, hình ảnh minh họa và tự tìm ra câu trả lời phù hợp.

Ở phòng thứ nhất, có các bức tranh về cây lúa, cảnh đi cày, gieo hạt và cánh đồng lúa chín, bà hỏi: trong những loại cây này, đâu là cây lúa mì, chúng mọc hoang hay được trồng, ai trồng lúa mì, lúa mì được trồng như thế nào, khi nào thì bắt đầu thu hoạch...

Học sinh tham gia hoạt động giáo dục tại Bảo tàng Lorraine - Ảnh: Tác giả

Ở phòng trưng bày các công cụ sản xuất nông nghiệp, câu hỏi được đặt ra là: người nông dân đã thu hoạch lúa mì như thế nào? Khi đứng cạnh một chiếc xe kéo lớn bằng gỗ, bà hỏi bọn trẻ xem chúng có biết lúa mì được chuyên chở bằng gì, sau đó là bằng cách nào để làm cho xe chuyển động. Bọn trẻ rất hào hứng và đua nhau trả lời. Phần lớn chúng đều cho rằng, dùng trâu bò để kéo xe, có đứa nói dùng ô tô để kéo, nhưng cũng có đứa nói là người kéo xe. Sau khi giải thích với bọn trẻ rằng, những người nông dân tự kéo xe lúa mì của họ về, bà đã diễn tả lại cách mà họ thường làm rồi mời cậu học sinh vừa có câu trả lời đúng lên kéo thử, trong khi những bạn khác lại rất thoải mái với vai trò người hò dô ở ngoài.

Buổi tham quan tiếp tục với những câu hỏi, như: lúa mì được chở về đâu, đập lúa, xay bột ra sao... và kết thúc bằng câu hỏi ngộ nghĩnh: con mèo - con vật hay bắt chuột để bảo vệ kho lúa - thì sống bằng gì. Câu trả lời của một bạn nhỏ: con mèo sống bằng sữa vì ngày nào em và mẹ em cũng cho mèo uống sữa khiến cho tất cả bọn trẻ cùng cười ồ lên.

Buổi tham quan kết thúc trong không khí hào hứng, khi bọn trẻ tiếp tục được đến Phòng Giáo dục để cùng nhau đóng những mô hình kho thóc

mà gỗ và các vật dụng khác đã được chuẩn bị chu đáo từ trước.

Cách dẫn dắt câu chuyện độc đáo và hiệu quả của người hướng dẫn trong buổi tham quan khiến chúng tôi thật sự khâm phục, vì làm cho những trẻ em bình thường có hứng thú khi đi xem bảo tàng đã khó, huống hồ đây lại là những đứa trẻ khiếm khuyết. Qua buổi tham quan, chắc rằng, bọn trẻ đã thu nhận được những hiểu biết thiết thực hơn về cuộc sống - điều tuy đơn giản nhưng không phải đứa trẻ nào sinh ra ở thành thị cũng có thể biết được.

Với hầu hết các bảo tàng của Pháp, lớp công chúng là học sinh luôn chiếm một tỷ lệ đáng kể trong tổng số khách tham quan hằng năm và luôn nhận được sự quan tâm đặc biệt từ phía bảo tàng. Có thể, đây chính là một trong những nguyên nhân lý giải tại sao người Pháp nói riêng cũng như người phương Tây nói chung lại rất yêu thích và tự nguyện đến với bảo tàng như thế./.

N.T.H

Chú thích:

1- Từ năm 2002, l'École nationale de patrimoine đổi tên thành Institut national du Patrimoine (Viện Di sản quốc gia).
(Ngày nhận bài: 01/12/2014; Ngày phản biện đánh giá: 11/12/2014; Ngày duyệt đăng bài: 08/01/2015).